

За сучасних умов господарювання аграрних підприємств державне регулювання кредитної системи є нагальною та невирішеною проблемою, впровадження окремих її елементів є неефективним і носить несистематичний характер.

Зростання кредитування агробізнесу є можливим за умов удосконалення механізму захисту прав кредиторів. Цьому сприятиме формування земельного ринку, скасування мораторію на іпотеку земель сільськогосподарського призначення, введення державою, створення кредитних кооперативів тощо. Упевненість фінансово-кредитної установи в тому, що наданий кредит буде своєчасно повернутий з виплатою відповідних відсотків, є однією із запорок збільшення обсягів кредитування аграрного сектору економіки.

Для активізації кредитного обігу необхідно, щоб відсоткова ставка по сільськогосподарських кредитах була нижче норми прибутку сільського господарства. Таке здепешевлення капіталу може викликати економічний підйом, якщо тільки воно буде результатом численних рішень інвесторів. Це можливо за умови або росту рентабельності сільського господарства, або зниження ціни кредитних ресурсів.

Література:

1. Колотуха С. М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С. М. Колотуха, І. П. Борейко // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 89-96.

2. Кучма Л. Д. Курс на пріоритетний розвиток села / Л. Д. Кучма // Економіка АПК. – 1997. - № 1. – С. 3-15.

3. Макаренко А. П. Теорія і практика державного регулювання в аграрній сфері : [монографія] / А. П. Макаренко. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН, 2009. – 636 с.

УДК 334.72:338.48

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ: СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НА ПОЛТАВЩИНІ

Галич О.А., к.е.н., доцент

Шевченко І.В., здобувач

Полтавська державна аграрна академія

Узагальнено наукові підходи до визначення сутності категорії «сільський зелений туризм». Визначено передумови та перспективи розвитку зеленого туризму на Полтавщині.

The scientific going is generalized near determination of essence of category "rural green tourism". Pre-conditions and prospects of development of green tourism are certain on Poltava.

Постановка проблеми. Реформування економічних відносин і структурна перебудова економіки України визначають необхідність пошуку нових нетрадиційних напрямів діяльності в межах сільських територій, спрямованих на підвищення рівня життя сільського населення. Одним із перспективних шляхів забезпечення ефективною зайнятості населення сільських

територій України є активізація сільського населення до підприємницької діяльності у невиробничій сфері, зокрема розвиток сільського зеленого туризму. Його становлення та розвиток сприяють системному вирішенню організаційно-економічних проблем, пов'язаних із відтворенням трудового потенціалу в аграрній сфері, формуванням нових напрямів виробництва й реалізації сільськогосподарської продукції, підвищенням зайнятості сільського населення. Це зумовлює високу актуальність проведеного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обґрунтування перспектив розвитку сільського зеленого туризму викликає значний інтерес у зарубіжних і вітчизняних дослідників. Зокрема пошуком шляхів розвитку сільського зеленого туризму як напряму підприємницької діяльності присвячено праці таких учених, як А.Амоша, І.Балабанов, В.Брус, В.Гловацька, П.Горішевський, Ю.Губеня, В.Данильчук, Н.Кудла, Н.Липчук, Л.Мармуль, С.Пономарьов, В.Цибух, Г.Черевко та інших. Поряд з цим, у науковців та у практиків ще немає однозначної думки щодо визначення сутності та основних принципів розвитку сільського зеленого туризму як одного з видів не-сільськогосподарського підприємництва на селі, оскільки у нашій країні цей вид діяльності ще фактично тільки починає розвиватись та має досить значні регіональні відмінності. Незважаючи на важливість проведених раніше досліджень, для вітчизняної економічної науки проблема розвитку зеленого туризму потребує системного обґрунтування теоретико-прикладних аспектів його становлення в умовах інтеграції України до світового економічного простору. Це формує досить широке поле для подальших наукових досліджень у даному напрямі.

Постановка завдання. Основною метою даного дослідження є розкриття сутності, обґрунтування ролі і місця сільського зеленого туризму в забезпеченні сталого розвитку сільських територій, підвищення рівня життя сільського населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим завданням на сучасному етапі розвитку економіки України є обґрунтування пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку кожного регіону України. Сучасна ситуація в селах Полтавської області, виходячи із соціально-економічних показників рівня добробуту сільського населення, є досить критичною. Пов'язано це, головним чином, із низьким рівнем ефективності сільського господарства, яке до останнього часу залишається основним джерелом доходів жителів села.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області в 2010 р. загальне виробництво продукції сільського господарства порівняно з 2009 р. скоротилося на 8,2%, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – на 11,3%, у господарствах населення – на 4,6% [3]. В останні роки у сільській місцевості спостерігається зменшення населення, зростання безробіття, масова заробітчанська міграція. Середньомісячна оплата праці сільськогосподарських виробників є найнижчою в порівнянні з іншими галузями, в 2009 р., за даними обласного управління агропромислового розвитку в

Полтавській області, цей показник склав 1116 грн. (для порівняння, середня заробітна плата в промисловості складає 2023 грн., торгівлі – 1216 грн., транспорті – 2153 грн., будівництві – 2155 грн.). По регіонах рівень заробітної плати відрізняється майже у 2,5 рази. Біля 60% мешканців сільської місцевості перебувають за межею бідності. За цих умов сільський мешканець буде змушений шукати інші сфери прикладання праці, які забезпечували б йому певний прожитковий мінімум.

Обов'язковою умовою сталого розвитку сільських територій є відродження сільськогосподарського виробництва. Проте, як вітчизняний, так і зарубіжний досвід свідчить, що краще живуть ті села, де селяни не тільки вирощують хліб, овочі, доглядають тварин тощо, але й здійснюють переробку сільськогосподарської сировини, розвивають народні промисли, займаються іншими видами несільськогосподарської діяльності. Технічний і організаційний прогрес об'єктивно веде до зменшення частки зайнятих суто у сільськогосподарському виробництві. За цих умов збереження села пов'язане із збагаченням його виробничих і соціальних функцій, посиленням багатофункціональності.

Пріоритетним напрямком сталого розвитку сільських територій Полтавщини є активізація сільського населення до несільськогосподарського підприємництва, що пов'язано з диверсифікацією підприємницької діяльності на селі з метою збільшення доходів сільського населення. Одним із таких напрямів цілком може бути розвиток сільського зеленого туризму, про що свідчить практика більшості країн світу, де він набув широкого розвитку.

Сільський зелений туризм, отримав нині величезну популярність, особливо в Угорщині, Чехії, Великобританії та інших країнах, що об'єдналися під егідою Ради Європи в Центрально-східноєвропейську Федерацію по розвитку сільського зеленого туризму. В Україні цей вид бізнесу, почав інтенсивно розвиватися в середині 90-х років ХХ ст., але в ті часи приватних сільських садиб, які б приймали туристів, в Україні налічувалося всього кілька десятків, а тепер їх тисячі. За визначенням фахівців, найбільш пріоритетними районами для розвитку сільського зеленого туризму в Україні є такі: західний регіон – Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька області; південний регіон – АР Крим, Запорізька, Миколаївська, Херсонська області; центральний і північний регіони – Київська, Полтавська, Чернігівська області.

Найчастіше сільський зелений туризм, як додаткова діяльність на селі, являє собою форму діяльності фермерського господарства або особистого підсобного господарства. Отже, він тісно пов'язаний із сільськогосподарським виробництвом. Як приклад, можемо відзначити, що найбільш успішні агрооселі у розвинутих західних країнах паралельно займаються сільськогосподарською діяльністю, або ця діяльність і є головною для агрооселі. Саме сільське господарство в агрооселі є однією з атракцій для туристів, які можуть взяти участь у ній. Для України, де велика частина населення, що проживає у містах, має родичів у селі або періодично навідується у сільську міс-

цевість, така атракція, певна річ, не є найголовнішою, але для деяких жителів міст це все ж є актуальним, і такою можливістю не слід нехтувати.

Також сільськогосподарська діяльність часто прямо пов'язана із туризмом в агрооселі через продаж вироблених продуктів туристам або приготування страв з цих продуктів. Власники агрооселі можуть обрати для себе багато шляхів комбінування сільськогосподарської діяльності із прийомом туристів. Головним тут є правильно збалансувати обидва ці види діяльності і визначити для себе пріоритети та межі прибутку і затрат під час кожного виду діяльності. Часто зустрічається деякий поділ праці в агрооселі, тобто частина родини займається власне сільським господарством, а частина - прийомом туристів (найчастіше це жінки). Це відповідно збільшує прибутки родини і надає можливість розвивати різні види послуг для туристів.

Узагальнюючи існуючу практику сільського зеленого туризму, виділяють декілька напрямків туристичних послуг:

- пізнавальний (ознайомлення з культурно-історичними, етнографічними, природними цінностями території);
- розважальний (рибальство, полювання, збір грибів, ягід, лікарських трав, катання на човнах, здійснення радіальних виходів в гори);
- оздоровчий (купання у водоймищах, заняття фізичною працею).

Сільський зелений туризм являє собою особливу форму туризму на відміну від масового туризму або відпочинку, але водночас він увібрав у себе деякі риси загального туризму. Найбільше це проявляється у так званих сільських готелях, тобто сільських будинках, які приймають водночас досить велику кількість туристів і мають високий рівень сервісу. Ці готелі за суттю не є агрооселями, але часто вони трактують свою діяльність як сільський зелений туризм (оскільки знаходяться у суто сільській місцевості, хоча найчастіші з розвинутою інфраструктурою).

Часто важливим питанням розвитку сільського зеленого туризму на селі стає те, наскільки можна розвивати тут цей вид туризму паралельно з іншими видами туризму, щоб не знищити самі атракції - тобто сільську місцевість та природу, які і приваблюють туристів.

Щодо умов Полтавської області - це перспективна ніша для діяльності, мало освоєна як плановий бізнес на туристичному ринку. Полтавщина була, є і буде краєм туризму у всіх його проявах. Вона має давні і гарні туристичні традиції, чудові історико-етнографічні та економіко-географічні передумови, перспективи розвитку цієї специфічної галузі економіки. Чарівна, багата природа, унікальні пам'ятки історії та культури, традиційна гостинність людей на тлі загальноновизнаної національної та конфесійної толерантності кличуть у цей куточок України. Це дивний край, де історичні шедеври змагаються з неповторними творіннями природи.

Полтавська область розташована на перехресті важливих економічних, історично-обумовлених шляхів між Сходом і Заходом, Північчю і Півднем, вона має м'які кліматичні умови, густу мережу річок (Псел, Ворскла, Сула). Природне багатство доповнюють курорти м. Миргорода, м. Гадяча,

Великої Багачки, Нових Санжар (в області діє 12 санаторіїв), пам'ятки садово-паркового мистецтва та регіональні ландшафтні парки. В Полтавській області налічується 337 територій та об'єктів природо-заповідного фонду; 151 заповідник (18 державного значення), 117 пам'яток природи (1 державного значення), Устимівський дендропарк, 18 парків - пам'яток садово-паркового мистецтва (4 державного значення), 3 регіональних ландшафтних парки, 49 заповідних урочищ.

Вдале проходження магістралі Київ-Харків-Ростов-на-Дону через Полтавщину, зручне залізничне сполучення (в тому числі, столичний експрес Київ-Харків), водне сполучення р. Дніпро сприяє розвитку туризму.

Майже всі райони області є перспективними для розвитку різних типів туризму: оздоровчий (санаторії, профілакторії, турбази), кваліфікований, з активним способом пересування (кінний, водний, велосипедний, гірськолижний), культурно-пізнавальний та культурно-етнографічний, релігійний паломницький.

Найбільш значними туристично-екскурсійними об'єктами області є пам'ятки архітектури: Лубенський (Мгарський) Спасо-Преображенський, Полтавський Хрестовоздвиженський, Козельщинський Різдва-Богородиці монастирі XVII-XIX ст., скіфське городище VI-III ст. до н.е. у с. Більська Котелевського району, Троїцька та Миколаївська церкви, дзвіниця та Триумфальна арка в смт. Диканька, пам'ятки архітектури й музеї (в області 23 музеї державного значення) - краєзнавчий, художній, літературно-меморіальний Панаса Мирного та В.Г.Короленка, музей-садиба І.П.Котляревського у м. Полтаві, музей М.В.Гоголя у с. Великі Сорочинці та заповідник-музей М.В.Гоголя у с. Гоголево (Василівці) Шишацького району, історико-культурний заповідник "Поле Полтавської битви", музей-заповідник українського гончарства в смт. Опішні, музей Г. Сковороди в Чорнухах, музей авіації та космонавтики з експозицією літаків в обласному центрі та інші.

У сільському зеленому туризмі загалом діють майже такі самі правила прийому і обслуговування кожного туриста, як і у масовому туризмі, особливо у сфері надання певних послуг та психології відносин.

На сьогодні у професійному туристичному бізнесі сільський зелений туризм, як дуже прибутковий вид діяльності, займає свою визначену нішу на світовому туристичному ринку і має значні обсяги продажу та залучення туристів. Зрозуміло, що змагатися з обсягами туристичних потоків до популярних морських курортів, або до такого туристичного центру, як Париж, він не може, але за значимістю стає все більш важливим і дуже перспективним напрямом сучасного туристичного бізнесу.

Загальну кількість агроосель, які приймають туристів, визначити дуже важко, оскільки основна їх частина (за різними оцінками, до 80-90%) перебуває «у тіні», тобто є незареєстрованою. За даними відділу з питань туризму і курортів Полтавської обласної державної адміністрації, як садиби зеленого туризму в даний час зареєстровано 40 агроосель у різних районах Полтавської області. Проблема статистики й обліку садиб, які пропонують сільський

зелений туризм, ускладнена тим, що поняття сільського зеленого туризму і агрооселі не визначено остаточно в українському законодавстві, і надто часто агрооселями називають туристичні комплекси, які за суттю ними не є (наприклад, невеликі приватні готелі у сільській місцевості або навіть і у містах). Тому фактично облік і статистика сільського зеленого туризму зараз не проводиться повною мірою, що і заважає повноцінно визначити масштаб розвитку цього виду туризму. Певний моніторинг кількості і стану агроосель проводиться різними неурядовими організаціями, а також державними районними адміністраціями та іншими державними установами в деяких областях, хоча ці дані скоріше призначені для внутрішньої роботи відділів туризму цих адміністрацій, а не для складення загальної статистики.

Центральною фігурою в організації відпочинку на селі виступає сільська родина, яка надає житло, забезпечує харчування і знайомить з особливостями сільської місцевості.

Важливим результатом розвитку сільського зеленого туризму є розширення можливостей реалізації продукції особистого підсобного господарства, причому реалізації її на місці, і не як сільськогосподарської сировини, а як готових продуктів харчування після відповідної обробки і приготування. Досвід показує, що ті сім'ї, які приймають відпочиваючих, вдосконалюють і структуру посівів на присадибних ділянках з урахуванням потреб гостей, розширюють асортимент овочевих культур, фруктових дерев, ягідників тощо; розвивають і урізноманітнюють присадибне тваринництво, заводять тепличне господарство і т.д.

Розвиток сільського зеленого туризму спонукає до покращання благоустрою сільських садиб, вулиць, сіл в цілому; стимулює розвиток соціальної інфраструктури. Звичайно, на перших порах приймання і обслуговування відпочиваючих відбувається на базі існуючого житлового фонду з використанням місцевих рекреаційних та інфраструктурних ресурсів. Але з певним надходженням коштів від цієї діяльності ті, хто нею займається, починають робити вкладення у поліпшення комунального облаштування житла, вулиць; об'єднаними зусиллями добиваються зміни на краще сфери обслуговування. А це одночасно й вагомий внесок у розвиток села.

Сільський зелений туризм справляє позитивний вплив на відродження, збереження і розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини. Проявляючи інтерес до цих надбань народної культури, жителі міст, що відпочивають на селі, розкривають місцевим жителям їх справжню цінність, популяризують їх у своїх краях і, таким чином, допомагають їх збереженню морально, а подекуди й матеріально.

Суттєву роль відіграє розвиток сільського зеленого туризму у підвищенні культурного, побутового, екологічного та освітнього рівня сільського населення. Готуючись приймати і обслуговувати відпочиваючих, у тому числі значно зростає кількість іноземних туристів, члени селянських родин мимоволі змушені поповнювати свої знання з ведення домашнього господарства, гігієни і санітарії, приготування їжі тощо, а спілкування з гостями

розширює їх кругозір, дає змогу зав'язати нові знайомства, завести друзів в інших населених пунктах.

Дуже важливу роль у розвитку регіонального туризму повинні відіграти органи місцевого самоврядування і місцеві державні адміністрації, профільні державні та громадські організації підтримки сільського зеленого туризму. Адже усі проблеми, які допомагає вирішувати сільський зелений туризм - це найактуальніші питання роботи згаданих органів: зайнятість і доходи населення, благоустрій сіл, сфера обслуговування.

Важливим завданням місцевих органів влади і самоврядування є створення сприятливого адміністративно-організаційного клімату для розвитку сільського зеленого туризму. Необхідно заохочувати, а не відлякувати від нього населення.

Досвід розвинених держав, де зелений туризм успішно функціонує вже десятки років, свідчить про те, що для його розвитку потрібно створити належну нормативно-правову базу, яка б сприяла залученню до цього процесу підприємливих людей. Такий підхід дасть змогу виявити мільйони умільців, спонукатиме їх до ефективного господарювання на своїх садибах, створення затишку та належного рівня послуг.

До розвитку сільського зеленого туризму на Полтавщині дедалі більше долучається громадськість області. У 2002 році утворено Полтавське регіональне відділення Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, основними завданнями якого є: сприяння розвитку сільської інфраструктури; виховання поваги до краси рідного краю, гостинних мешканців сільської місцевості, збереження існуючого культурного та історичного надбання українського народу; сприяння підвищенню зайнятості сільського населення; популяризація сільського зеленого туризму як виду відпочинку.

Полтавське регіональне Відділення Спілки об'єднує не тільки сільських господарів агроосель, але й представників органів влади, музейних закладів, туристичних підприємств, народних майстрів, що значно розширює компетенцію діяльності та професіоналізм у вирішенні актуальних питань зеленого туризму. Основні зусилля спрямовані на опрацювання етнографічних маршрутів області, для яких є всі умови, в тому числі, розвинені народні промисли, що налічують багатотисячолітні традиції пращурів.

Для стимулювання розвитку сільського зеленого туризму на Полтавщині першочергово планується: організація та проведення навчання всіх категорій населення, зайнятих у сфері сільського зеленого туризму (про що вже є домовленість з Обласним центром зайнятості та Фондом підтримки підприємництва); збір та систематизація інформації про туристичний продукт місцевості, створення необхідних баз даних; доробка вже діючих та розробка нових туристичних маршрутів; інформаційна підтримка сільського зеленого туризму та доступ зацікавлених підприємців до інформаційних ресурсів; організація та проведення спільних акцій і програм місцевої влади, громадських організацій та підприємців, задіяних у сільському зеленому туризмі; проведення інформаційних просвітницьких компаній про перспективи та переваги сільського зеленого туризму.

Висновки. Сільський зелений туризм може стати візитною карткою Полтавського регіону на міжнародному туристичногумринку, про що свідчить бажання іноземців познайомитись з історичним та природним потенціалом України. За умови успішної реалізації проектів розвитку зеленого туризму в даному регіоні можна очікувати таких результатів: створення нових робочих місць; активізація підприємницької діяльності усіх господарсько-правових форм та мотивація росту надходжень у бюджет; стимулювання притоку національних та іноземних туристів у регіон; розвиток інфраструктури супутніх послуг (інформаційних, фінансових, побутових тощо); виділення у область додаткових асигнувань через відповідні міністерства та відомства для ремонту та реконструкції мереж доріг, зв'язку тощо. Розвиток сільського зеленого туризму в регіоні потребує значної підтримки на державному й регіональному рівні.

Література.

1. Козловський Є. Роль туристичної галузі в активізації соціальної роботи в сучасному українському суспільстві // Наук. вісн. Чернівецьк. ун-ту. – 2005. – № 244. – С. 86-91.
2. Гловацька В. В. Напрями підвищення ефективності становлення сільського (зеленого) туризму / В.В. Гловацька // Інноваційна економіка. – 2007. – № 3. – С. 110-113.
3. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритети розвитку туристичної галузі України / В. І. Биркович // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. - 2008. - №1 (6). – С. 138-143.
4. Соціально-економічне становище області за 2010 рік [Електронний ресурс]: за даними Головного управління статистики у Полтавській області. – Режим доступу.: <http://poltavastat.pi.net.ua/>

УДК 338.43:633:611.11

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЙОГО ІНТЕНСИФІКАЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

*Галінська Т.С., ст. викладач,
Полтавська державна аграрна академія*

У статті проведений аналіз економічної ефективності виробництва продукції у досліджуваному сільськогосподарському підприємстві, здійснена оцінка факторів впливу на ефективність виробництва продукції. Запропоновані стратегічні напрями підвищення ефективності інтенсивного ведення сільського господарства.

In the article the conducted analysis of economic efficiency of production of goods is in the investigated agricultural enterprise, realizable estimation of factors of influence on efficiency of production of goods. Offered strategic directions of increase of efficiency of intensive conduct of agriculture.

Постановка проблеми. Сільське господарство має великий економічний потенціал, насамперед, значний обсяг діючих виробничих фондів.